

LOBACHUK I. M. Business game as an effective means of foreign language teaching of students of a non-linguistic university.

This article explains the purpose of the business game and its impact on the increasing of students' interests to study a foreign language. It shows also the significance, purpose and objectives of the business game in the process of learning a foreign language for creating students' professional communicative competence.

Keywords: business game, foreign language, professional communicative competence, professional activities, role-playing game.

УДК 377

**Локшин В. С.
ІПТО НАПН України**

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННИХ ПІДРУЧНИКІВ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ОСВІТЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Запровадження інноваційних методів надасть можливість сформувати професійну компетентність майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної, будівельної та агропромислової галузей в контексті користування контент-бібліотекою.

Ключові слова: інноваційні методи, формування професійної компетентності, кваліфіковані робітники, контент-бібліотека.

Запровадження інноваційних механізмів реформування професійної освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, що відбуваються останні двадцять років у європейських країнах і пов'язані з визнанням важливості знань як нагального аспекту суспільного добробуту та прогресу.

У великих західних фірмах професійне навчання персоналу (людський ресурс) є системою взаємозалежних дій, елементами якої є вироблення стратегій, прогнозування планування потреби в кадрах тієї або іншої кваліфікації, управління кар'єрою, адаптацією і професійним зростанням, організації процесу адаптації, навчання, тренінгу, формування організаційної культури [1].

Всі ці зміни стосуються створення нових, освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту програм практичної підготовки, навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання.

Розвиток ринкової економіки зумовив необхідність професійної мобільності та конкурентоспроможності працівників. Ці зміни неминуче

призвели до професійного самовизначення та саморозвитку особистості [2].

Цілеспрямоване набуття молоддю знань, умінь і навичок, їх трансформація в компетентності сприяє особистісному професійному та культурному розвитку, здатності швидко і адекватно реагувати на запити часу. Особливу актуальність мають дослідження, спрямовані на запровадження інноваційних механізмів, які забезпечують формування необхідної професійної компетентності, що є запорукою конкурентоспроможності фахівця на ринку праці та умовою самореалізації особистості в діловому середовищі й суспільстві.

Орієнтація на формування ефективного механізму засвоєння умінь, засобів діяльності, а також узагальнених засобів діяльності була провідною в працях В. Давидова, І. Лернера, В. Раєвського, М. Скапана. Проте ця орієнтація не була визначною, вона практично не використовувалась при побудові типових навчальних програм та стандартів навчання. Тому сьогодні для реалізації компетентнішого підходу необхідна орієнтація на міжнародний досвід, і на ті напрацювання вітчизняних учених – А. Аксьонова, В. Боброва, В. П. Гегало, О. В. Овчарук, С. В. Трубачова, – які допомагають визначити сутність та структуру компетентності загалом та професійних компетенцій зокрема і ефективно сформулювати профіль компетентності фахівця, адекватний профілю вимог до кандидата на відповідну вакансію.

Дослідження теоретичних і методичних аспектів створення інноваційних механізмів формування компетентності знайшли відбиття в поодиноких роботах Р. Гуревича, І. Каменюка, Л. Омеляновича, О. І. Щербак. В цьому аспекті слід зазначити також роботу Е. Зеєра, в якій обґрунтовується, що формування ключових компетенцій є механізмом логічно-впорядкованого опанування міжгалузевими знаннями, вміннями та здібностями, які необхідні для адаптації та продуктивної діяльності фахівця в різних професійних напрямках.

У працях зарубіжних та вітчизняних вчених також розглядаються різні аспекти реалізації компетентнісного підходу як прогресивної форми педагогічної інновації. На особливу увагу заслуговують роботи таких відомих педагогів, як В. Зайчук, В. Кальней, О. Камишеченко, Л. Карнової, В. Кудіна, Т. Ковальової, Н. Ничкало, С. Улаєвича, А. Хуторського, С. Шимова, Х. Кландг, О. Сцдорець. Наявні публікації на тему використання компетентнісного підходу не дають змоги запозичити готові механізми формування професійної компетентності під час проходження учнями практичної підготовки. Виробнича практика учнів з означених професій в системі ПТО освітньо-кваліфікаційного рівня “молодший кваліфікований робітник” є однією з визначальних складових процесу підготовки фахівців цього освітньо-кваліфікаційного рівня.

У сучасних державних нормативних документах щодо реформування професійної освіти наголошується на необхідності підготовки конкурентоспроможних на ринку праці фахівців, висококомпетентних як у своїй професійній діяльності, так і у суміжних галузях роботи за фахом. Реалізація означених стратегічних завдань потребує насамперед істотної модернізації педагогічного процесу на засадах особистісно-розвивальних компетенцій [3].

Розвиток сучасних освітніх технологій в національному та світовому контекстах зумовлює певні зміни в освіті. Тенденції розвитку національної системи освіти потребують теоретичного осмислення і спонукають до практичного оновлення змісту професійної підготовки. З огляду на потребу підвищення ефективності навчально-виховного процесу в системі професійно-технічної освіти, необхідність впровадження сучасних технологій комп'ютерно-орієнтованого дидактичного проектування, інноваційних методик щодо удосконалення навчально-виховного процесу у закладах ПТО.

Перетворення в професійно-технічній освіті спрямовані на забезпечення умов для творчого зростання особистості майбутнього кваліфікованого робітника, формування національних, культурно-естетичних цінностей, високоякісної професійної підготовки фахівців, їхньої здатності до самореалізації в індивідуальній і колективній виробничій професійній діяльності; володіння відповідними кваліфікаціями і компетенціями, необхідними для професійної мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці, а також для соціального визнання кожного учня професійно-технічного навчального закладу професіоналом у галузі виробничої діяльності.

Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників тісно пов'язана з розробкою обґрунтування змісту засобів навчання (наочності), що зумовлює необхідність чуттєвого сприйняття навколишньої дійсності. Виробниче навчання є невід'ємною складовою професійної підготовки.

У процесі проведення наукових досліджень визначальним є принцип відповідності змісту професійно-технічної освіти за означеними напрямками. Формування і розвиток мотиваційної сфери особистості відбувається через систему суспільних відносин. Цей процес здійснюється в результаті цілеспрямованого впливу. При цьому важливу роль відіграє узгоджене застосування в навчальному процесі двох механізмів формування мотиваційної сфери особистості – “знизу – вгору” і “згори – вниз” [4]. На практиці доведено, що навчання є невід'ємною складовою апробації і розробки змісту професійно-технічної освіти.

У процесі дослідження опрацьовано:

– перелік предметів і курсів державного компонента змісту освіти;

– структура змісту спеціальних дисциплін передбачає формування окремої частини на регіональному рівні. Проаналізований педагогічний досвід базових навчальних закладів забезпечує впровадження Концепції виробничого навчання в процес професійної підготовки кваліфікованих робітників за означеними професіями технічного профілю та сфери послуг.

Практична цінність експериментальної роботи полягає в тому, що спільними зусиллями ініціативної групи вдалося досягти високого рівня підготовки кваліфікованих робітників – майбутніх фахівців, які вже розпочали успішну професійну роботу.

Питання практичної підготовки для кваліфікованих робітників є значно гостріше, ніж для фахівців інших спеціальностей, оскільки програми підготовки кваліфікованих робітників значною мірою зорієнтовано на здобуття навичок практичної підготовки на конкретних робочих місцях.

Психологічна складова визначає умови взаємодії викладача й учня в процесі їх спільної навчально-пізнавальної діяльності в інформаційному освітньому середовищі, створеного навчальним закладом (групою навчальних закладів), як сукупність організаційно-педагогічних, дидактико-психологічних, комунікаційних та програмно-технічних заходів і засобів, спрямованих на загальноінтелектуальний, культурний, духовний і соціальний розвиток особистості.

Інформаційно-аналітична компетентність – це складова інформаційної культури майбутнього кваліфікованого робітника і визначається рівнем його професійної, фахової та управлінської підготовленості, інформаційно-аналітичним досвідом, індивідуальними здібностями, мотивованим прагненням до постійного самовдосконалення і водночас відповідальним ставленням до процесів добування, оброблення та передачі різноманітної інформації у процесі реалізації посадових компетенцій [5].

На сьогодні поняття “інформаційне освітнє середовище” в Україні не має офіційного визначення і по-різному трактується в різних наукових джерелах. На основі їх аналізу можна виділити чотири основних типи пізнавального інформаційного середовища:

- середовище, орієнтоване на самостійну діяльність щодо здобуття знань;
- середовище, орієнтоване на формування знань, вмінь і навичок;
- навчальне середовище, орієнтоване на отримання знань, вмінь і навичок шляхом безпосереднього контакту з суб'єктами в системі ПТО.
- середовище комбінованого типу.

На сучасному етапі розвитку комп'ютерно-орієнтованих психолого-педагогічних технологій та їх впровадження в навчальний процес найбільш поширеним є перший тип інформаційного освітнього середовища.

Для цього середовища характерним є навчально-пізнавальні

процедури опосередкованої взаємодії суб'єктів навчального процесу за допомогою телекомунікаційних технологій. Робота викладачів з проектування електронних курсів і проведення занять зводиться до формування навчально-методичних матеріалів в електронному форматі та їх розміщення на освітніх сайтах або на спеціальних програмно-інструментальних платформах.

Структура сучасного електронного підручника, за винятком його друкованої електронної копії в PDF-форматі, має складну дидактичну будову. Електронний підручник не доцільно розглядати у відриві від цілісної дидактичної системи. Він є базовим елементом цієї системи, що забезпечує формування теоретичних знань за змістом навчального предмету. Робота з електронним підручником не є простим перелистуванням сторінок і читанням. Структура нині розповсюджених електронних підручників орієнтована на забезпечення пізнавальної діяльності, спрямованої на формування теоретичної основи подальшого формування вмінь і навичок.

Відповідно до зазначеного, структура електронного підручника містить такі дидактичні функціональні блоки:

- інформаційно-змістовний;
- корекційно-комунікативний;
- контрольню-узагальнюючий.

Структура інформаційно-змістовного блоку складається зі змісту, вступу, розділів і параграфів основного теоретичного матеріалу, висновку і списку рекомендованої літератури.

У сучасному електронному підручнику зміст, як структурний елемент, розміщується в лівій частині браузера, а в центральній частині – оформлюється обкладинка, з назвою навчального предмету, зазначенням автора (авторів), інших формальних елементів відповідно до державного стандарту оформлення електронних видань. Така будова створює зручні умови його використання. Оскільки ми маємо справу з електронним підручником, необхідно, щоб усі елементи його першої сторінки були зв'язані через функцію гіперпосилання з сторінками, де розкривається відповідна змістовна частина цих елементів. Зміст повинен створювати умови переходу до вступу, розділів і параграфів викладення теоретичного матеріалу, а також до корекційно-комунікативного і контрольню-узагальнюючого блоків.

Вступ, у контексті організаційно-педагогічної складової, розкриває загальні відомості про предмет, що вивчається, значення і місце його в майбутній професійній діяльності, розкриває особливості роботи з електронним підручником. У контексті дидактико-психологічної складової, у вступі розкриваються структурно-логічний зв'язок між розділами і параграфами, корекційно-комунікативними і контрольню-узагальнюючими

блоками та критерії переходу до модулів практичних і контрольних завдань цілісної дидактичної системи.

Теорія навчального предмету розкривається в дидактично-обґрунтованій структурно-логічній послідовності (лінійній або розгалуженій) посторічного викладення розділів і параграфів. Кожен розділ обов'язково починається з вступної частини, яка виконує функцію введення в розділ. Цілісний зміст розділу розкривається у параграфах.

В процесі наших науково-педагогічних досліджень дослідження проведено аналіз існуючого механізму формування професійної компетентності кваліфікованих робітників під час практичної підготовки, в контексті користування контент-бібліотекою. Висвітлено суттєві недоліки традиційного механізму. До основних недоліків цього механізму слід віднести: відсутність інтеграції та координації дій між суб'єктами управління цим процесом, низький рівень мотивації учнів з означених професій в системі ПТО та керівників практики, формалізація: планових, організаційних і особливо контрольних процедур. Згідно з діючими нормативними вимогами, контроль під час практичної підготовки повинен передбачати діагностику усіх трудових (навчальних) дій та прийомів практиканта керівниками-інструкторами. Традиційно такий контроль проводиться епізодично і зводиться до консультативно-адаптаційних і різних коригуючих дій керівників практичної підготовки, від навчальних закладів та підприємств. Остаточний контроль сформованості знань, вмінь та навичок відбувається під час підсумкового захисту звіту з практики. Цей контроль переважно зорієнтований на виявлення вмінь учня до вербальної комунікації й ніяк не розкриває його реальних можливостей та навчальних досягнень, які відбулися під час практичної підготовки.

У країнах Західної Європи все більшої популярності набувають навчальні заклади, які за два-три роки надають випускникам професійно-технічну освіту в системі ПТО.

Програми професійної практичної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників повинні повністю відповідати програмам короткого циклу вищої освіти країн Західної Європи. Практична підготовка – складова частина навчального процесу, яка здійснюється в умовах виробництва або навчально-тренувальних фірмах. Основною формування складових компетентності майбутніх кваліфікованих робітників шляхом розв'язання прикладних завдань, набуття досвіду самостійної професійної діяльності.

Професійні компетенції випускників наших коледжів повинні гарантувати молодим людям швидку адаптацію і комфортність в умовах міграції робочої сили. Важливою складовою навчального процесу, яка відіграє визначальну роль у формуванні компетентності кваліфікованого робітника, є виробнича практика.

Використана література:

1. Радкевич В. О. Проблеми професійного навчання кваліфікованих робітників на виробництві / В. О. Радкевич // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук праць. – Вип. 3 / Інст. проф.-тех. освіти НАПН України ; [ред. кол. В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Вид-во І ТО НАПН України, 2012. – С. 6.
2. Лозовецька В. Т. Методологічні підходи до визначення форм підтримки особистості у професійному самовизначенні / В. Т. Лозовецька // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук праць. – Вип. 3 / Інст. проф.-тех. освіти НАПН України ; [ред. кол. В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Вид-во ІПТО НАПН України, 2012. – С. 11.
3. Лузан П. Г. Активізація навчально – пізнавальної діяльності майбутніх кваліфікованих робітників / П. Г. Лузан // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук праць. – Вип. 3 / Інст.-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [ред. кол. В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Вид-во ІПТО НАПН України, 2012. – С. 19.
4. В. М. Манько Аналіз потребнісно-мотиваційної сфери майбутніх кваліфікованих робітників-аграрників із високою успішністю / В. М. Манько // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук праць. – Вип. 3 / Інст.-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [ред. кол. В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Вид-во ІПТО НАПН України, 2012. – С. 32.
5. Ягупов В. В. Інформаційно-аналітична компетентність керівників професійно-технічних навчальних закладів: поняття, зміст і структура / В. В. Ягупов // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук праць. – Вип. 3 / Інст.-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [ред. кол. В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Вид-во ІПТО НАПН України, 2012. – С. 32.

Локшин В. С. Психолого-педагогические принципы формирования профессиональной компетентности будущих квалифицированных рабочих с использованием электронных учебников в современной образовательной среде.

Внедрение инновационных методов позволит сформировать профессиональную компетентность будущих квалифицированных рабочих машиностроительной, строительной, сельскохозяйственных отраслей в контексте пользования контент-библиотекой.

Ключевые слова: инновационные методы, формирование, профессиональная компетентность, квалифицированные рабочие, контент-библиотека.

LOKSHIN V. S. Psychological pedagogical principles of forming of professional competence of future skilled workers with the use of electronic textbooks in a modern educational environment.

The introduction of innovative of methods will form the professional competention of future skilled workers of machine-building, construction and agricultural industries in content librery.

Keyword: the introduction of innovative of methodology, form the professional competence future, skilled workers in content library, studio.